



نقش استعلامات حقوقی و قضایی در پیشگیری از تدلیس در ازدواج

حسن خسروی^{۱*}

۱. دانشیار، حقوق عمومی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

چکیده

از آنجایی که خانواده واحد بنیادین جامعه و یکی از مؤلفه‌های اساسی خوشبختی هر فردی محسوب می‌شود، از این رو بسیار ضروری است تا با اقدامات و سازوکارهای کارآمد در جهت صیانت از ثبات و دوام آن کوشا بود. امروزه انحلال خانواده بیش از گذشته رخ می‌دهد. یکی از مهم‌ترین دلایل آن، تدلیس در ازدواج است که پیش از عقد برخی مسائل اساسی و بنیادین کتمان یا پنهان می‌ماند و اگر آشکار بود، ازدواجی شکل نمی‌گرفت. پژوهش با درک این موضوع، در پی نهادینه‌سازی راهبردهای حقوقی برای پیشگیری از بروز تدلیس پیش از ازدواج بوده، بنابراین با رویکردی توصیفی-تحلیلی، ضمن بررسی نظام حقوقی فسخ نکاح به‌علت تدلیس، به نمونه پرونده‌های قضایی، مصادیق روان‌شناختی خانوادگی و راهبردهای حقوقی و قضایی کارآمد به‌منظور نمایان ساختن اهمیت دستاوردهای پژوهش پرداخته است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که الزامی و قانونی کردن ارائه گواهی سلامت جسمی و روانی، استعلامات حقوقی و قضایی مانند وثاقت محلی، احراز هویت، اصالت اسنادی، سوابق دعاوی حقوقی و کیفری، مالکیت، دارایی، شغلی، صنفی، تحصیلی و...، زمینه بسیاری از فریب‌های مرسوم پیش از عقد نکاح را از بین می‌برد.

اطلاعات مقاله

نوع مقاله: پژوهشی

صفحات: ۱-۱۱

اطلاعات نویسنده مسؤول

کد ارکید:

تلفن:

ایمیل: hkh.be82@yahoo.com

سابقه مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۱/۰۸

تاریخ ویرایش: ۱۴۰۱/۰۲/۱۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۳/۱۷

تاریخ انتشار: ۱۴۰۱/۰۴/۰۱

واژگان کلیدی:

تدلیس، ازدواج، فسخ نکاح، گواهی سلامت، استعلامات حقوقی و قضایی.



مقدمه

سعادت، خوشبختی، شادکامی و بهزیستی از جمله آرمان‌های اساسی بیش‌تر افراد محسوب می‌شود که اغلب با تشکیل خانواده در جست‌وجوی آن‌ها هستند. ازدواج و تشکیل خانواده موضوعی بسیار مهم و چندبُعدی و دارای غایات مختلفی است. پایداری و استمرار خانواده، وابسته به مؤلفه‌های چندگانه‌ای می‌باشد که همواره می‌تواند تحت تأثیر عوامل درونی و بیرونی قرار گرفته و ثبات آن را به‌خطر اندازد. بسیاری از آسیب‌های وارده به خانواده، ریشه در گذشته و پیش از ازدواج دارد که در صورت شناسایی هریک از آن‌ها، یا خانواده‌ای تشکیل نمی‌شد و یا با آگاهی و شناخت بهتری زندگی آغاز می‌گردید و آمادگی پذیرش رخدادهای آینده نیز فراهم می‌شد. بیش‌تر طلاق‌ها ناشی از عدم شناخت کامل طرفین، آشکار شدن وضعیت فردی و اجتماعی واقعی فرد بعد از ازدواج، فریب‌ها و تدلیس‌های متنوع است که سبب فروپاشی آرمان‌های طرف دیگر و جرقة اختلافات و تنش‌ها نیز زده می‌شود و درنهایت به انحلال خانواده و ناکامی افراد منتهی می‌گردد.

بر این اساس، بسیار ضروری است از ثبات و امنیت خانواده با شیوه‌های معقول و حقوقی صیانت شود. چنین نگرشی نیز در اصل دهم قانون اساسی مورد تأکید قرار گرفته: «خانواده واحد بنیادین جامعه اسلامی است...». اجرایی‌شدن چنین رویکردی منوط به فراهم کردن سازوکارهای حقوقی و اقدامات مؤثر قضایی و اجرایی پیش از ازدواج است تا زوجین بر پایه شناخت کاملی از یکدیگر وارد زندگی مشترک شوند و به کلیه زوایای زندگی گذشته همدیگر نیز اشراف داشته باشند تا مسائل پنهان گذشته، تأثیری در ثبات و دوام خانواده و امنیت روانی و جسمی آن‌ها در آینده نداشته باشند. بنابراین هدف اساسی پژوهش، ارائه راهبردهای مؤثر برای احراز هویت واقعی و شناخت تقریباً کاملی از وضعیت فردی و اجتماعی افراد پیش از عقد نکاح است تا زوجین با شناخت از یکدیگر وارد زندگی مشترک شده و وقایعی از گذشته پنهان نمانده باشد. چنین رویکردی زمینه هرگونه فریب و تدلیس را قطعاً از بین خواهد برد. چه بسیار در دعاوی طلاق یا فسخ نکاح با این جمله کلیدی مواجه شده‌ایم: «اگر چنین موضوعی را می‌دانستم به هیچ‌وجه با این فرد ازدواج نمی‌کردم...». چنین تعبیری متأسفانه ریشه در ضعف سازوکارهای حمایتی و حقوقی در صیانت از خانواده دارد. بر این اساس، پژوهش با رویکردی توصیفی-تحلیلی در پی پاسخ به

این پرسش می‌باشد که گواهی سلامت و استعلامات حقوقی و قضایی تا چه حدی می‌تواند در پیشگیری از تدلیس در نکاح، انحلال خانواده و یا پایداری آن مؤثر باشد؟ فرض بر این است که گواهی سلامت جسم و روان، استعلامات حقوقی و قضایی از مراجع مربوطه، به‌دلیل فراهم نمودن شناخت و آگاهی طرفین از وضعیت فردی و اجتماعی یکدیگر، زمینه هرگونه فریب و تدلیس را از بین می‌برد و قطعاً تأثیر بسیار زیادی در کاهش آمار اختلافات خانوادگی، دعاوی طلاق، فسخ و بطلان نکاح، اتفاقات ناخوشایند و جرایم خواهد داشت.

فریب در ازدواج به شیوه‌های مختلفی می‌تواند محقق شود؛ از جمله وعده‌های دروغین، اوصاف واهی، کتمان حقایق، پنهان کردن عیوب، بازگو نمودن وقایع و ارائه مدارک جعلی. یکی از مصادیق جدید تدلیس، فریب ناشی از اعمال افزایش‌دهنده زیبایی در اثر جراحی است (رحیمی و محب‌پور، ۱۳۹۸: ۶۳) که منشأ اختلافات و تنش‌های زیادی در خانواده شده است. از این رو با اعمال سازوکارهای حقوقی و حمایتی مانند گواهی سلامت و استعلامات حقوقی و قضایی، می‌توان از بسیاری اقدامات فریب‌آمیز پیشگیری کرد و گامی مستحکم در دوام و قوام خانواده برداشت.

۱- مفاهیم

۱-۱- تدلیس

تدلیس مصدر باب تفعیل و از ریشه دلس و دلسه اخذ شده و به معنای ظلمت و تاریکی است (جابری‌عربلو، ۱۳۶۲: ۱۲۰). یعنی کسی که به‌وسیله کارهای خود، واقع را از نظر ببوشاند، آنچنان که تاریکی، چشم را از دیدن باز می‌دارد (فیض، ۱۳۹۱: ۹۸). در فرهنگ‌های لغت فارسی از تدلیس این‌گونه تعبیر شده است: «۱- فریب دادن ۲- پنهان کردن عیب کسی» (معین، فرهنگ آنلاین، ۱۳۹۹). تدلیس مترادف با «تلبیس، عیب‌پوشی، فریب، حقه‌بازی، نیرنگ‌بازی، فریب‌کاری، مکر، فریب‌دادن، فریفتن، عوام-فریبی مردم‌فریبی، عیب‌پوشاندن، عیب‌پنهان کردن» است (فرهنگ آبدیس، آنلاین، ۱۳۹۹). همچنین به معنای «پنهان کردن عیب متاع بر خریدار، پوشیدن عیب کالا بر خریدار، کتمان عیب کالا بر مشتری، پنهان کردن، عیب متاعی را پوشاندن چنانکه بایع متوجه نشود مانند تدلیس ماشطه (آرایشگر) که زن زشت را زیبا نمایند تا شوی راغب شود» می‌باشد (دهخدا، لغت‌نامه آنلاین، ۱۳۹۹).

از منظر حقوقی، تدلیس موید وضعیتی است که وصف کمالی در یک پدیده حقوقی ذکر می‌شود که در آن وجود ندارد یا

مداخله به منظور ممانعت از وقوع بزهکاری است. اگر پیشگیری از تبهکاری متضمن «آگهی دادن» از چیزی است، منحصرأ به عنوان یکی از تکنیک‌های ممکنه مداخله می‌باشد. برای مثال مخاطب قرار دادن جمعیت یا بعضی از اشخاص که به علت عدم رعایت بعضی از اقدامات حمایتی در معرض خطر هستند، از مصادیق آگهی دادن است (اکبری، ۱۳۸۰: ۱۴). پیشگیری اگر در مفهوم موسع کلمه به کار برده شود، طیف وسیعی از اقدامات کیفری و غیرکیفری را در جهت خنثی کردن عوامل ارتکاب جرم و کاهش بزهکاری دربرمی‌گیرد. اما اگر در مفهوم مضیق کلمه به کار برده شود، فقط تدابیر غیرکیفری را دربرمی‌گیرد. به طور کلی، هدف پیشگیری از جرم، کاهش احتمال وقوع جرم در آینده است (ر.ک. ابراهیمی، ۱۳۸۸: ۳۷-۵۱).

مبنای قانونی پیشگیری از جرم در قوانین متعددی در نظام حقوقی ایران تبیین شده، نظیر بند پنج اصل ۱۵۶ قانون اساسی، که «اقدام مناسب برای پیشگیری از جرم و اصلاح مجرمان» را یکی از وظایف قوه قضائیه دانسته است. همچنین در ماده یک قانون پیشگیری از وقوع جرم (مصوب ۱۳۹۴/۶/۲۱) در تعریف پیشگیری از جرم عنوان شده است: «پیشگیری از وقوع جرم عبارت است از پیش‌بینی، شناسایی و ارزیابی خطر وقوع جرم و اتخاذ تدابیر و اقدامات لازم برای از میان بردن یا کاهش آن». در بسیاری از قوانین و مقررات دیگر بر اهمیت پیشگیری از جرم، وظایف دستگاه و ضابطان قضایی و نهادهای مرتبط تأکید شده است و چارچوب معقولی برای اتخاذ راهبردها و تدابیر مؤثر اجتماعی و قانونی درخصوص پیشگیری از جرم پیش‌بینی شده است که بر این اساس می‌توان بر ضرورت وضع قوانین خاص و اقدامات پیشگیرانه جهت حمایت از حق نکاح و سلامت خانواده و جلوگیری از بحران و یا انحلال خانواده به موجب تدلیس در نکاح تأکید کرد.

۲- تدلیس در نکاح در نظام حقوقی ایران

تدلیس یکی از مصادیق انحلال نکاح و به عبارتی فسخ نکاح محسوب می‌شود. به طور کلی «نکاح به وسیله یکی از خیارات قابل فسخ است: ۱- عیب ۲- تدلیس ۳- تخلف از شرط صفت» (کاتوزیان، ۱۳۸۵: ۲۷۹/۱). با توجه به تمرکز پژوهش بر تدلیس، به نظام حقوقی تدلیس در نکاح پرداخته می‌شود.

حقیقی کتمان یا پنهان می‌شود و به تعبیر ماده ۴۲۸ قانون مدنی: «۱- عبارت است از عملیاتی که موجب فریب طرف معامله شود» و از نظر یکی از اساتید صاحب‌نظر حقوق، «اصطلاح حقوقی تدلیس، از معنی لغوی دور نیفتاده است، زیرا بر اثر تدلیس حقیقت امر را می‌پوشانند تا غیر از آنچه هست او را بنمایانند» (امامی، ۱۳۹۱: ۱/۵۱۳-۵۱۶).

۲-۱- سلامتی

سلامتی مفهومی است که با ماهیت وجودی انسان، شکوفایی و تکامل فرد در قلمرو خصوصی و اجتماعی مرتبط می‌باشد. سلامت در فرهنگ لغات فارسی در معانی متعددی آمده است: «بی‌گزند شدن، از عیب و آفت‌رهایی یافتن، بی‌عیبی». (عمید، فرهنگ آنالاین، ۱۳۹۹) «بی‌گزند شدن، بی‌عیب شدن». (دهخدا، لغت‌نامه آنالاین، ۱۳۹۹) «عافیت، تندرستی، امنیت، نجات، رستگاری، آرامش، صلح، رهایی یافتن، نجات، خلاص از بیماری، شفا» (معین، فرهنگ آنالاین، ۱۳۹۹). در فرهنگ لغت وبستر، سلامت عبارات است از: «۱- وضعیت سالم بودن در بدن، ذهن و روح ۲- وضعیت کلی بدن یا ذهن شخص ۳- شرایطی که شخص یا چیزی از آن رونق می‌گیرد یا به خوبی انجام می‌گیرد ۴- وضعیت خوب بودن یا عاری از بیماری ۵- رهایی از بیماری‌های جسمی و درد و اختلال روانی» (Merriam-Webster Online, 2020).

در مقدمه اساسنامه سازمان بهداشت جهانی در سال ۱۹۴۶، سلامتی این‌گونه تعریف شده است: «یک وضعیت بهزیستی کامل جسمی، روانی و اجتماعی است و صرفاً عدم وجود بیماری یا ضعف نیست» (WHO, 2020). به طور کلی سلامتی دارای دو بُعد جسمی و روانی است (Ohrnberger, Julius & Others, 2017: 42). این دو بُعد سلامت کاملاً بهم مرتبط می‌باشند و به طور مستقیم و غیرمستقیم بر یکدیگر اثرگذار هستند.

۳-۱- پیشگیری

از منظر لغوی پیشگیری عبارت است از: «۱- جلوگیری ۲- هر نوع اقدامی که طیب یا امور بهداری برای جلوگیری از بروز مرض انجام بدهد» (عمید، فرهنگ آنالاین، ۱۳۹۹) همچنین در معنای «جلوگیری کردن، مانع شدن، مانع سرایت شدن و پیش‌بندی کردن» آمده است (معین، فرهنگ آنالاین، ۱۳۹۹). پیشگیری یک مفهوم کلی است و به مجموعه اقدام‌هایی گفته می‌شود که برای پیشگیری و جلوگیری از فعل و انفعالات زیان‌آور محتمل بر فرد و گروه به عمل می‌آید. در جرم‌شناسی، پیشگیری عبارت است از «به جلوی تبهکاری رفتن» یا استفاده از تکنیک‌های گوناگون

۲-۱- مفهوم حقوقی تدلیس در نکاح

در نظام حقوقی ایران تعریف روشنی از تدلیس صورت نگرفته است و در این زمینه ماده ۴۳۸ قانون مدنی در تعبیری کلی مقرر کرده است: «تدلیس عبارت است از عملیاتی که موجب فریب طرف معامله شود». بر این اساس، دو مؤلفه اصلی تدلیس قابل استخراج است: ۱- تحقق عملیات فریب آمیز ۲- اثربخشی این عملیات در فریب طرف مقابل. از این رو تدلیس در نکاح، بدین معنا است که با اعمال متقلبانه، نقص یا عیبی را که در یکی از زوجین است، پنهان شود یا آن‌ها را دارای صفت کمال معرفی کنند که فاقد آن می‌باشد.

برای تحقق تدلیس، یکی از زوجین باید به عمد طرف دیگر را بفریبد؛ یعنی با پوشاندن معایبی که دارد یا نمایاندن صفتی که در او نیست، دیگری را مغرور و راضی به نکاح سازد (کاتوزیان، ۱۳۸۵: ۲۸۶/۱). در واقع، «مراد از تدلیس، پنهان کردن نقص و عیب یا ابراز صفت کمالی است که برای مشروط‌علیه به صورت شرط تبانی در عقد یا صریح و ضمنی، شرط می‌شود و پس از عقد روشن می‌گردد که مشروط‌علیه دارای صفت شرط شده نیست» (مرتاضی و نژادسالاریه، ۱۳۹۵: ۳۵). فقهای امامیه تدلیس را از موجبات فسخ می‌دانند (ر.ک. ابن تراب، ۱۳۹۶: ۱-۲۲) اعم از اینکه فریب‌خورده مرد یا زن باشد. «البته تدلیس هنگامی صدق می‌کند که فریب و عمدی وجود داشته باشد؛ یعنی یک طرف عمداً با اعمال متقلبانه خود، طرف دیگر را فریب داده و ترغیب به عقد ازدواج کند» (صفایی، ۱۳۷۵: ۲۱۴/۱). در تعریفی جامع از تدلیس آمده است که: «تدلیس عبارت است از عملیات متقلبانه‌ای که از جانب یکی از زوجین یا اولیای آنان واقع شود، به طوری که اگر آن عملیات نبود آن عقد واقع نمی‌شد. تدلیس ممکن است قولی یا فعلی باشد. همان‌طور که اظهار صفت برخلاف واقع تدلیس است، سکوت از عیب زوج یا زوجه هم تدلیس می‌باشد؛ پس تدلیس ممکن است به فعل یا به ترک فعل باشد» (جعفری‌لنگرودی، ۱۳۹۵: ۲۱۹). پس سکوت عمدی و بازگو نکردن عیب و یا عدم وجود صفت کمالی به گونه‌ای که موجب ترغیب به ازدواج شود نیز از موجبات تدلیس است (توجهی و حاتمی، ۱۳۹۳: ۹۹). به‌طور کلی، تدلیس در نکاح به سه صورت قابل تصور است: ۱- تدلیس در عیوب موجب فسخ نکاح ۲- تدلیس در اشتراط صفت ۳- تدلیس در غیر از عیوب موجب فسخ نکاح و اشتراط صفت (توجهی و حاتمی، ۱۳۹۳: ۹۹).

در قانون مدنی کلمه تدلیس به کار نرفته، ولی می‌توان وجود خیار تدلیس را از ماده ۱۱۲۸ قانون مدنی^۱ استنتاج کرد. حکم این ماده «ناظر به خیار تخلف از شرط است؛ بدین معنی که هرگاه زن و شوهر به‌طور ضمنی یا صریح، صفتی را در یکی از طرفین شرط کنند، نبودن آن صفت در او برای طرف مقابل ایجاد حق فسخ می‌نماید. ولی از آنجا که در تدلیس نیز یکی از طرفین تظاهر به داشتن صفتی می‌کند که مورد توجه دیگری است از این راه او را می‌فریبد، پس هرگاه معلوم شود که تصور او نادرست بوده و وصفی که مبنای تراضی قرار گرفته است، در همسرش وجود ندارد، حق فسخ عقد را خواهد داشت. به بیان دیگر، در فرض تدلیس نیز وصفی که مبنای توافق طرفین بوده است، در همسر فریبکار موجود نیست و از این حیث با مورد تخلف از شرط، مبنای مشترک دارد. بنابراین مستند قانونی خیار تدلیس و تخلف از شرط یکی است و هر دو خیار در حدود این ماده ایجاد می‌شود» (کاتوزیان، ۱۳۸۵: ۲۸۴/۱-۲۸۵).

۲-۲- آثار تدلیس

با آشکار شدن عامل تدلیس در ازدواج، آثار حقوقی خاصی را به جای می‌گذارد که عبارت‌اند از: «۱- حق فسخ برای فریب‌خورده ۲- مطالبه خسارت ۳- مسوولیت کیفری» (ر.ک. سکوتی‌نسیمی، ۱۳۹۴: ۲۳۱-۲۴۵). از این رو طرف فریب‌خورده می‌تواند دو نوع دعوی را به شرح ذیل در محاکم علیه فریب‌دهنده مطرح کند: الف- دعوی حقوقی ب- دعوی کیفری (ر.ک. حسینی، ۱۳۹۹: آقایی، ۱۳۹۴).

۲-۲-۱- دعوی حقوقی

این دعوی در محاکم حقوقی در دو قالب مطرح می‌شود: الف- تنفیذ فسخ نکاح ب- مطالبه خسارت.

الف- فسخ نکاح: فسخ ازدواج عمل حقوقی یک‌جانبه‌ای است که به موجب آن یکی از طرفین به صورت ارادی به هستی حقوقی عقد ازدواج پایان می‌دهد (رفیعی و حبیبی‌نوده، ۱۳۸۹: ۵۷). این دعوی در قالب «دادخواست صدور حکم تنفیذ فسخ نکاح» در دادگاه حقوقی طرح می‌شود.

ب- مطالبه خسارات: در مواردی که نکاح در اثر تدلیس واقع می‌شود، همسری که گول خورده است می‌تواند علاوه بر فسخ نکاح، خسارت‌های مادی و معنوی خود را از تدلیس‌کننده

۱- ماده ۱۱۲۸: هرگاه در یکی از طرفین صفت خاصی شرط شده باشد و بعد از عقد معلوم شود که طرف فاقد وصف مقصود بوده، برای طرف مقابل حق فسخ خواهد بود. خواه وصف مذکور در عقد پیش‌بینی شده باشد یا عقد متبایناً بر آن واقع شده باشد.

- تدلیس در ازدواج با ادعای مجرد بودن توسط زوج و استفاده از سند معمول (شعبه ۱۱۴۱ دادگاه عمومی جزایی تهران به دادنامه شماره ۲۲/۸/۰۱۰۳۰۹۱-۲۲/۸-۲۲۱۴۰۰۳۸۱-۳۸۱ مورخ ۱۳۹۳/۳/۲۷، شعبه ۱۰۱ دادگاه حبس تعزیری).

- شکایت زوج از زوجه به دلیل بیماری صرع پیش از ازدواج که حین عقد پنهان بوده است (شماره دادنامه ۱۰۱ دادگاه عمومی جزایی ملارد- صدور حکم برائت به دلیل اینکه صرع جزو بیماریهای مندرج در قانون مدنی جهت فسخ نکاح نیست).

- فریب در ازدواج: زوج در زمان ازدواج به شاکیه نگفته که سابقه ازدواج دارد و طلاق داده است (دادنامه شماره ۱۰۷ دادگاه عمومی جزایی تهران؛ صدور حکم برائت به جهت اینکه شاکیه دلیل کافی بر اینکه یکی از شرایط عقد تجرد زوجه بوده و عقد بر مبنای آن واقع شده باشد و به طوری که اگر آن شرط حاصل نبود عقد دائم صورت نمی گرفت به دادگاه ارائه نکرده است).

- عدم اطلاع ازدواج سابق زوجه به زوج (شعبه ۲۰۱ دادگاه کیفری ۲ تهران) حکم: «... زوجه متهم است به فریب در ازدواج نسبت به شوهرش با توجه به ... اینکه منکوحه غیرمدخوله شوهر سابقش بوده و با بذل نصف مهرالمسمی خود را مطلقه کرده ... این ازدواج رسمی را ... به شوهر دوم نگفته ... گرچه دخول به معنای واقعی انجام نداده ... اگر شوهر دوم این جریان را می دانست، صددرصد مزاجت صورت نمی گرفت و سایر قرائن و امارات روشن شده در دادگاه جرمش محرز است. بنابراین ... به پرداخت مبلغ ۵۰۰ هزار ریال به عنوان جزای نقدی به صندوق دولت محکوم می نماید».

- زوج به دروغ خود را فردی تحصیل کرده و دارای مدرک مهندسی کامپیوتر معرفی نموده، به طوری که این امر در سند نکاحیه نیز انعکاس یافته است (شعبه ۱۰۷۹ محاکم کیفری تهران) حکم: «... با توجه به اینکه موکله فردی با تحصیلات دانشگاهی بوده و قصد ازدواج با فردی هم کفو خود را داشته که با فریب مشتکی عنه حاضر به نکاح با ایشان گردیده است، ... مستند به ماده ۶۴۷ قانون مجازات اسلامی، به پرداخت پانصد هزار ریال جزای نقدی در حق دولت محکوم می کند».

- دادخواست فسخ نکاح به دلیل بیماری لویوس زوجه که یک بیماری سیستم ایمنی بدن است و می تواند قسمت های مختلفی از بدن را درگیر کند. شامل پوست، مفاصل، قلب، ریه، خون، کلیه ها و مغز و در زمان وقوع عقد زوجیت فی مابین ابتلاء وی به این بیماری مذکور محرز بوده است، بنابراین زن نباید باردار

بخواهد (کاتوزیان، ۱۳۸۵: ۱/ ۲۹۷). هرچند رویه عملی در دادگاهها مؤید پذیرش دعاوی جبران خسارت نیست و برخلاف ماده یک، دو و ده قانون مسئولیت مدنی و همچنین قاعده فقهی «لاضرر» و «غرور» عمل می شود که بر لزوم جبران خسارت های مادی و معنوی تأکید دارند.

۲-۲-۲- دعوی کیفری

تدلیس در نکاح علاوه بر اینکه از جنبه حقوقی و در قانون مدنی مقررات خاص خود را دارد، از نظر کیفری نیز جرم محسوب و برای آن مجازاتی در نظر گرفته شده است. البته با توجه به اصل تفسیر مضیق در حقوق جزا، صرفاً قابل طرح علیه همسر می باشد و قابلیت طرح علیه اشخاص ثالث را ندارد. در این خصوص ماده ۶۴۷ قانون مجازات اسلامی (بخش تعزیرات- مصوب ۱۳۷۵) مقرر می دارد: «چنانچه هریک از زوجین پیش از عقد ازدواج طرف خود را به امور واهی مانند داشتن تحصیلات عالی، تمکن مالی، موقعیت اجتماعی، شغل و سمت خاص، تجرد و امثال آن فریب دهد و عقد بر مبنای هریک از آنها واقع شود، مرتکب به حبس تعزیری از شش ماه تا دو سال محکوم می گردد».

۲-۳- تدلیس و فسخ نکاح در رویه قضایی

دعاوی بسیار زیادی در محاکم قضایی ناشی از عیب، تدلیس و تخلف از شرط صفت از سوی زوجین مطرح شده است (ر.ک. گروه پژوهشی چراغ دانش، ۱۳۹۸؛ شهیمیرزادی و باقی زاده، ۱۳۹۷) که در صورت اخذ گواهی سلامت یا استعلامات حقوقی و قضایی لازم پیش از ثبت عقد نکاح، بسیاری از آنها احراز و آشکار می شد و منجر به ازدواج، تشکیل خانواده، ناکامی و مصیبت نمی گردید و از طرفی، حجم دعاوی در دادگاهها را هم کاهش می داد. با بررسی نمونه هایی از دعاوی خانوادگی، می توان استنباط کرد که حدود نیمی از دعاوی طلاق، فسخ و یا بطلان نکاح، ریشه در مشکلات و امور پیش از ازدواج دارد. در این زمینه به نمونه پرونده های قضایی در این خصوص پرداخته می شود:

- تدلیس در ازدواج به علت عدم اطلاع تأهل زوج: (شعبه ۲۰۲ دادگاه عمومی تهران مورخ ۱۳۷۲/۶/۶): حکم: «... با توجه به اظهار صریح وی مبنی بر نداشتن همسر دیگر در صفحه چهار سند ازدواج و سایر قرائن و اوضاع و احوال برمی آید که آن وضعیت (صفت زوج) منظور زوجه جهت تحقق عقد بوده و عقد متبایناً بر آن واقع شده است و از این رو عمل زوج در مانحن فیه مشمول قسمت اخیر ماده ۱۱۲۸ قانون مدنی است، مستند به ماده مذکور حکم به فسخ نکاح واقعه فی مابین ... صادر و اعلام می شود».

شود (دادنامه شماره ۹۳/۳۹۶ دادگاه عمومی ملایر؛ حکم: فسخ نکاح به دلیل پنهان کردن بیماری).

- دادخواست فسخ نکاح به دلیل وسواس زوجه (پرونده کلاسه ۹۰۳/۲۵۰/۸۶ شعبه ۲۵۰ دادگاه خانواده تهران)، حکم: «زوج ... استدلال می‌کند که زوجه دارای وسواس است و این وسواس سبب می‌شود که لذت کافی از روابط زناشویی حاصل نگردد ... حسب گواهی پزشک معالج، زوجه دچار درجاتی از افسردگی و وسواس است که به معنای جنون نیست و در صورت درمان اشکالی در روابط زناشویی، بارداری و تربیت فرزند ایجاد نخواهد کرد ...». در نتیجه دادگاه تقاضای فسخ نکاح را مردود اعلام نموده است.

- دادخواست فسخ نکاح به لحاظ عدم بکارت زوجه (دادنامه ۳۳۳۰۳۳۳۰۲۲۴۵۰۹۹۷۰۹۳۰ مورخ ۱۳۹۳/۰۲/۲۵، شعبه ۲۵۷ دادگاه عمومی حقوقی تهران)؛ حکم: «... صرف نظر از اینکه اولاً عدم بکارت از عیوب فسخ نیست. ثانیاً باکره بودن وصف کمال است و صرفاً در صورتی که این وصف در عقد نکاح شرط شده باشد یا اینکه زن به عنوان باکره توصیف شده باشد یا اینکه عقد نکاح روی این مبنا که زن باکره است واقع شده باشد، حق فسخ برای زوج ایجاد می‌شود و در مانحن فیه خواهان دلیلی بر آن ارائه ننموده است ... حکم به بطلان دعوی خواهان صادر و اعلام می‌کند ...».

۴- راهبردهای پیشگیری از تدلیس در ازدواج

خوشبختی، سعادت و آرامش از مهم‌ترین آرمان هر فردی در جامعه محسوب می‌شود. هرگونه خللی در روند زندگی می‌تواند زمینه ناکامی، تنش و حتی نابودی زندگی را فراهم کند. از جمله حوادث تلخ و ویرانگر زندگی، تدلیس در ازدواج است که با تعبیه سازوکارهای حقوقی و اداری کارآمد پیش از عقد نکاح، از انحلال نکاح یا دعاوی و چالش‌های زوجین پیشگیری کرد. به نظر می‌رسد زندگی و تشکیل خانواده آن قدر ارزشمند و مقدس است که با اندکی تحقیق و راستی‌آزمایی وضعیت فردی و اجتماعی طرفین، می‌توان از بروز حوادث تلخ، ناکامی، ناهنجاری و جرایم و در نهایت انحلال خانواده جلوگیری کرد، از این رو با ارائه راهبردهای ذیل می‌توان گامی مؤثر در کاهش تدلیس در ازدواج، انحلال خانواده و وقوع تخلفات و جرایم برداشت.

۱-۴- گواهی سلامت

اخذ گواهی سلامتی جسم و روان، تأثیر به‌سزایی در انگیزه طرفین در ازدواج و حتی دوام خانواده در آینده خواهد داشت. نقص در عضو یا بحران و اختلالات روانی، می‌تواند به‌زیستی و آرامش طرف مقابل را با بحران مواجه کند، از این رو اگر پیش از

نکاح عیوب جسمی و روانی، پنهان یا مورد کتمان قرار گیرد، قطعاً موجبات تنش و چالش را در آینده و در روابط زناشویی ایجاد خواهد کرد. ضرورت اخذ گواهی سلامت برای جلوگیری از به‌خطر افتادن سلامت طرف دیگر است. اخذ گواهی سلامت به‌طور محدود در نظام حقوقی ایران پیش از نکاح به رسمیت شناخته شده و با خلأهای فراوانی مواجه است که در عمل زوجین را روانه دادگاه‌ها جهت انحلال نکاح می‌نماید. بنابراین ایجاد می‌نماید قوانین مربوط در این خصوص اصلاح شوند و کلیه مصادیق سلامت روان و جسم را در گواهی سلامت مدنظر قرار دهند. «بحث سلامت زوجین از مدت‌ها پیش مورد توجه قانون‌گذار قرار گرفته و در قوانین متعدد، اما پراکنده و گاهی به‌طور ضمنی و غیرمستقیم به آن اشاره شده بود؛ از جمله اشاره ضمنی ماده سه قانون راجع به ازدواج مصوب ۱۳۱۰/۵/۲۳، قانون لزوم ارائه گواهینامه پزشک قبل از وقوع ازدواج مصوب ۱۳۱۷/۹/۱۳، قانون طرز جلوگیری از بیماری‌های آمیزشی و واگیردار مصوب ۱۳۲۰/۳/۱۱ و تبصره ۲۳ قانون حمایت خانواده مصوب ۱۳۵۳/۱۱/۱۵» (غدیری و نیک‌کار چینیجانی، ۱۳۹۷: ۱۱۷).

۱-۱-۴- قانون مدنی

سلامتی و عاری بودن از عیوب جسمی و روانی (صرفاً جنون) مورد تأکید قانون مدنی قرار گرفته است (ر.ک. حیدری، ۱۳۹۹) و در صورت پنهان ماندن آن‌ها پیش از ازدواج، حق فسخ نکاح را برای طرف مقابل فراهم می‌کند و دیگر تفاوتی ندارد که فرد معیوب، به‌طور عمد یا غیرعمد عیب را کتمان یا پنهان کرده است. براساس ماده ۱۱۲۲ قانون مدنی، اگر هریک از عیوب ذیل حین عقد در مرد بوده و زن از آن بی‌خبر بوده است، برای زن حق فسخ نکاح ایجاد می‌شود:

«۱- جنون (دیوانگی) ۲- خصاء (بیماری جنسی) ۳- عتن به شرط اینکه ولو یک‌بار عمل زناشویی را انجام نداده باشد. ۴- مقطوع بودن آلت تناسلی به اندازه‌ای که قادر به عمل زناشویی نباشد».

مطابق با ماده ۱۱۲۳ قانون مدنی اگر هریک از عیوب ذیل حین عقد در زن بوده ولی مرد از آن بی‌خبر بوده است، برای مرد حق فسخ ایجاد می‌شود:

«۱- جنون (دیوانگی) ۲- قرن (بیماری جنسی) ۳- جذام (بیماری پوستی) ۴- برص (بیماری پوستی) ۵- افضاء (بیماری جنسی) ۶- زمین‌گیری ۷- نابینایی از هر دو چشم».

تقریباً کلیه عیوب مذکور در قانون مدنی با انجام آزمایشات ساده پزشکی قابل احراز است و دیگر دعوایی راجع به آن‌ها در

طبق تبصره ذیل ماده ۲۳ قانون حمایت خانواده، دفاتر ازدواج مکلفاند گواهی صحت مزاج نسبت به عوامل یا بیماری‌های دیگری که موجب بروز بیماری‌ها یا عوارض سوء در اولاد یا زوجین خواهد شد نیز مطالبه کند. این تبصره در ادامه می‌افزاید نوع عوامل و بیماری‌های مذکور را وزارت بهداشت و وزارت دادگستری تعیین خواهد کرد. در عمل، مصادیق این تبصره را می‌توان دو مورد ذکر کرد: «کزاز و تالاسمی».

در صورت تخلف سردفتر از حکم ماده ۲۳ و عدم دریافت گواهی سلامت، در ماده ۵۶ قانون مذکور، مجازات انتظامی «محرومیت از اشتغال به سردفتری» به‌عنوان ضمانت‌اجرای این ماده برای سردفتر مقرر شده است.

۳-۱-۴- نمونه‌هایی از طلاق به‌علل فقدان سلامت جسمی و روانی

پایگاه سلامت نیوز به نقل از یکی از متخصصان ارولوژیست^۵، به نمونه‌هایی از طلاق و فسخ نکاح اشاره نموده که در اثر عیوب جسمی و روانی رخ داده است:

«مردی به‌علت داشتن بیماری هورمونی دچار عدم بلوغ است، این مردان دارای دستگاه تناسلی بچه‌گانه می‌باشند. بعد از ازدواج همسر بیمار متوجه مشکل شده و تقاضای طلاق دارد.»

۲- مردی به‌علت ابتلا به اورپیون در دوران کودکی هر دو بیضه خود را از دست داده است. این مردان دارای اختلالات جنسی بوده و فاقد قدرت باروری هستند. مرد مشکل خود را پیش از ازدواج به همسر آینده خود نگفته است.

۳- مردی با بیماری مادرزادی اِپِسپادِیاس ازدواج کرده است. در این بیماری، سوراخ مجاری ادرار در سطح فوقانی آلت تناسلی نزدیک شکم قرار دارد.

۴- زوجی به جهت اینکه همسرش دارای تمایلات جنسی بسیار کم است (سردمزاجی)، طوری که تعداد روابط زناشویی کمتر از یک بار در ماه می‌باشد و نیازهای همسر خود را نمی‌تواند برآورده کند، تقاضای طلاق دارد.

۵- مرد ۳۷ ساله با بیماری ام‌اس ازدواج کرده است. بیماری ام‌اس به‌علت آسیب زدن به فیبرهای عصبی در بدن، سبب اختلالات جنسی و ناتوانی جنسی می‌شود و مرد قادر به برقراری رابطه زناشویی نیست.

۶- مرد ۳۸ ساله با سابقه ۱۰ سال بیماری دیابت ازدواج کرده است. بیماری دیابت می‌تواند سبب ناتوانی جنسی شدید شود و مرد پس از ازدواج نتوانسته است رابطه زناشویی داشته باشد.

آینده در دادگاه قابل‌طرح نخواهد شد. هرچند مصادیق عیوب مذکور بسیار محدود است که قانون مدنی پوشش‌دهنده آن‌ها نیست و بسیاری از بیماری‌های عفونی، مسری و مهلک جدید در عصر حاضر وجود دارند که می‌تواند سلامت طرف مقابل یا وضعیت خوش‌بختی وی را با خطر مواجه کند، مانند ایدز، هپاتیت، صرع، تالاسمی، سرطان، دوجنسیتی و یا اختلالات روانی نظیر اسکیزوفرنی، وسواس شدید، دوشخصیتی. شایان ذکر است گواهی سلامت باید حاوی نوع و تیپ شخصیتی فرد نیز باشد تا افراد هم‌کفو شخصیتی با هم ازدواج کنند.

۴-۱-۲- قانون حمایت خانواده (مصوب ۱۳۹۱/۱۲/۱)

دفاتر ازدواج به‌موجب ماده ۲۳ قانون حمایت خانواده مکلفاند گواهی سلامت را پیش از عقد نکاح از زوجین دریافت نمایند. هرچند مصادیق این گواهی بسیار محدود است و صرفاً شامل تزریق واکسن،^۲ آزمایش اعتیاد^۳ و انجام آزمایشات بالینی و اورولوژی و غرباگری (ژنتیک)^۴ و گواهی دوشیزگی (به تقاضای طرفین) می‌شود و متأسفانه سایر بیماری‌های مهلک را دربر نمی‌گیرد که قطعاً بسیاری از آن‌ها می‌تواند در حین عقد پنهان بماند و در صورت آگاهی طرف، اصلاً ازدواجی صورت نمی‌گرفت.

۱- ماده ۲۳ قانون حمایت از خانواده مصوب سال ۱۳۹۱: وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مکلف است ظرف یک‌ماه از تاریخ لازم‌الاجرا شدن این قانون بیماری‌هایی را که باید طرفین پیش از ازدواج علیه آن‌ها واکنش‌ها شوند و نیز بیماری‌های واگیردار و خطرناک برای زوجین و فرزندان ناشی از ازدواج را معین و اعلام کند. دفاتر رسمی ازدواج باید پیش از ثبت نکاح گواهی صادرشده از سوی پزشکان و مراکز مورد تأیید وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی دال بر عدم اعتیاد به مواد مخدر و عدم ابتلاء به بیماری‌های موضوع این ماده و یا واکنش‌ها شدن طرفین نسبت به بیماری‌های مذکور را از آنان مطالبه و بایگانی کنند.

تبصره- چنانچه گواهی صادرشده بر وجود اعتیاد و یا بیماری دلالت کند، ثبت نکاح در صورت اطلاع طرفین بلامانع است. در مورد بیماری‌های مسری و خطرناک که نام آن‌ها به‌وسیله وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی تعیین و اعلام می‌شود، طرفین جهت مراقبت و نظارت به مراکز تعیین‌شده معرفی می‌شوند. در مواردی که بیماری خطرناک زوجین به تشخیص وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی منجر به خسارت به جنین باشد، مراقبت و نظارت باید شامل منع تولیدنسل نیز باشد.

۲- تصویب‌نامه درخصوص آزمایش تالاسمی پیش از ازدواج مصوب ۱۳۷۶/۱۰/۱۰ هیأت وزیران و ماده واحده الزام تزریق واکسن ضدکزاز برای بانوان قبل از ازدواج مصوب ۱۳۶۷/۱۱/۲۳ مجلس.

۳- مستنبط از بند ۹ ماده ۸ قانون حمایت خانواده و به‌صراحت ماده ۱۱ آئین‌نامه اجرایی قانون مذکور.

۴- تصویب‌نامه مصوب جلسه مورخ ۱۳۹۷/۱۱/۲۴ هیأت وزیران درخصوص آئین‌نامه چگونگی مراحل صدور گواهی و میزان کمک سازمان بهزیستی و کمیته امداد امام خمینی (ره) جهت انجام آزمایش‌های ژن‌شناسی (ژنتیک).

موجبات تصمیم آگاهانه و با شناخت را برای زوجین فراهم کند. چنین استعلاماتی زمینه هرگونه خدعه، نیرنگ و تدلیس را تا حدود زیادی از بین می‌برد و به ثبات و امنیت خانواده کمک شایانی می‌نماید و همچنین سبب کاهش بسیاری از دعاوی خانوادگی در مراجع حقوقی و کیفری می‌گردد. اهم استعلامات شامل موارد ذیل می‌شوند:

۱-۲-۴- گواهی وثاقت (محلّی - عُرفی)

نوعی گواهی است که وجاهت اخلاقی، اجتماعی، خانوادگی، ظرفیت‌ها و قابلیت‌های فرد برای تشکیل خانواده سالم با شهادت معتمدان محلّی را نمایان می‌کند. به‌طبع، فردی که مورد وثاقت و اعتماد افراد معتمد و اخلاق‌محور باشد، از صلاحیت معقولی برای تشکیل خانواده برخوردار است. البته علاوه بر استشهادهیّ محلّی، برای اصالت این گواهی، باید از کارشناسان رسمی دادگستری با تخصص جامعه‌شناسی، روان‌شناسی و خانواده استفاده کرد. با احراز اصالت چنین گواهی توسط دفتر ازدواج، اطمینان‌خاطری برای زوج و زوجه جهت ثبات و خوشبختی در آینده فراهم می‌شود.

۲-۲-۴- ثبت احوال

مرجع ثبت و احراز هویت و احوال شخصیه افراد اعم از تولد، مرگ، ازدواج، طلاق و نسب، سازمان ثبت احوال کشور می‌باشد. سردفتر ازدواج مکلف است که پیش از ثبت عقد نکاح چند موضوع مهم را از سازمان ثبت احوال استعلام بگیرد: ۱- احراز هویت طرفین ۲- احراز اصالت اسناد هویتی (شناسنامه- کارت ملی) مبنی بر عدم جعلی بودن ۳- سابقه ازدواج، طلاق و فرزند یا همسر دیگر.

۳-۲-۴- سابقه کیفری و حقوقی

سوابق دعاوی حقوقی و کیفری نقش مهمی در شناسایی هر فردی در اجتماع دارد و می‌تواند گویای زوایای خاصی از شخصیت و وضعیت اخلاقی وی باشد. در دعاوی کیفری، اخذ گواهی عدم سوءپیشینه نقش مهمی در تشخیص بزهکاری و افکار مجرمانه شخص دارد. سوءپیشینه در لغت به معنای بدی پیشینه یا سابقه است و در صورتی که فردی در گذشته مرتکب جرمی شده باشد، تحت شرایطی که در قانون مجازات اسلامی بیان شده است این امکان وجود دارد که در سابقه فرد درج شده باشد. زمانی که فردی مرتکب برخی جرایم شود و مجازات آن اعمال گردد، در پیشینه و سابقه کیفری فرد ثبت می‌شود. طبق

- خانمی شش‌ماه پس از ازدواج دچار زگیل تناسلی وسیع می‌شود. پس از مراجعه به پزشک متوجه می‌شود که یک بیماری آمیزشی بوده و از طرف شوهر به وی منتقل شده است.

- خانمی هفت سال است که ازدواج کرده، ولی هنوز باکره است، به‌علت ترس از رابطه زناشویی، اجازه نزدیکی به شوهر خود نمی‌دهد (مشکل روانی).

- مردی به‌علت تصادف پیش از ازدواج و آسیب به نخاع، دچار بی‌اختیاری ادراری می‌باشد. پس از ازدواج همسر متوجه می‌شود، همسر مدعی است که شوهر وی همیشه خیس است و بوی ادرار می‌دهد و تقاضای طلاق دارد.

- خانمی دارای سابقه بیماری افسردگی می‌باشد و هفت سال است که از داروهای ضدافسردگی استفاده می‌کند. پس از ازدواج با کم کردن و یا قطع داروها دچار مشکل می‌شود و مجبور است داروها را ادامه دهد و چون حین مصرف داروهای ضدافسردگی نباید حامله شود، با شوهر اختلاف پیدا کرده و شوهر تقاضای طلاق دارد.

- مرد ۲۷ ساله که دارای سابقه ورزش بدن‌سازی است، چون برای بدن‌سازی از داروهای هورمونی استفاده کرده، بیضه‌های وی تحلیل رفته و علاوه بر مشکلات جنسی، دچار ناباروری نیز شده است.

- مرد دچار آزواسپرمی (تعداد اسپرم‌ها صفر) می‌باشد. علت آن فقدان مادرزادی دوطرفه لوله‌های منی بر است.

- خانمی مبتلا به بیماری مادرزادی و ارثی پلی کیستیک کلیه ازدواج می‌کند، پس از ازدواج شوهر وی متوجه بیماری می‌شود. این بیماری معمولاً غیرقابل درمان بوده و خانم نازا می‌شود و به‌طور پیش‌رونده کلیه‌ها را از بین برده و معمولاً در دهه پنجم زندگی بیمار دیالیزی می‌شود» (پایگاه سلامت نیوز، ۱۳۹۹: ۱-۳).^۱

در مجموع، برای پیشگیری از تدلیس در ازدواج و یا پنهان ماندن عیوب، اخذ گواهی سلامت از پزشکی قانونی در قالب‌های متنوعی پیش از ازدواج باید در قوانین و رویه دفاتر ازدواج الزامی شود: «۱- گواهی سلامت جسمانی (به‌منظور تشخیص بیمارهای موجود یا گذشته) ۲- گواهی سلامت جنسی و باروری ۳- گواهی سلامت روانی».

۲-۴- استعلامات حقوقی و قضایی

استعلام حقوقی و قضایی، مجموعه استعلاماتی است که دفاتر ازدواج باید پیش از ثبت عقد نکاح از مراجع مختلف اداری، انتظامی، قضایی، ثبتی، آموزشی و غیره استعلام بگیرند تا وضعیت فردی، اجتماعی، حقوقی و قضایی فرد مشخص شود و

۱- پایگاه سلامت نیوز (۱۳۹۹)، «طلاق‌هایی از جنس علل پزشکی؛ لزوم تجدیدنظر در آزمایشات پیش از ازدواج».

۴-۲-۶- مدارک تحصیلی

یکی از مهم‌ترین اسنادی که لازم است پیش از عقد نکاح در دفتر ازدواج بررسی و مورد استعلام قرار گیرد، مدارک و اسناد تحصیلی است که همواره بخش مهمی از دعاوی فریب در ازدواج در دادگاه‌ها را به خود اختصاص داده است. چه بسا بسیاری به اعتبار و بر مبنای مدارک تحصیلی و موقعیت علمی و آموزشی فرد ازدواج می‌کنند. ارائه مدارک جعلی به طرف مقابل می‌تواند زمینه فرمایشی خانواده را فراهم نماید.

۴-۲-۷- مدارک صنفی و شغلی

شغل و موقعیت اجتماعی افراد همواره یکی از پایه‌های اساسی در ازدواج است. کسب‌وکار هر فردی، یکی جلوه‌های از شخصیت و هویت فرد در اجتماع محسوب می‌شود و موجبات خرسندی یا ناخوشایندی طرف را فراهم می‌کند. هرگونه مدارک جعلی شغلی یا صنفی، یا ادعای دروغین در این خصوص می‌تواند موجب فریب در ازدواج شود. بنابراین استعلام مدارک صنفی و شغلی از مراجع مربوطه و محل کار یا اتحادیه-ها و اصناف در پیشگیری از فریب و تدلیس در ازدواج بسیار مؤثر است.

۴-۳- توافقات و شروط ضمن عقد

علاوه بر الزامات و تعهدات قانونی ناشی از عقد نکاح مانند مهریه، نفقه، اجرت‌المثل، جهیزیه، زوجین پیش از ثبت عقد نکاح، باید درخصوص موارد دیگری براساس ماده ۱۰ و ماده ۹۷۵ قانونی مدنی^۱ به توافق برسند و توافقات را به‌عنوان شروط ضمن عقد نکاح در سند نکاحیه اضافه نمایند که در صورت تخلف از آن‌ها، موجبات فسخ نکاح یا طلاق و یا جبران خسارت مالی فراهم شود. نظیر: ۱- برنامه و سبک زندگی ۲- کمیت و کیفیت مراسم ازدواج ۳- اهدای هدایا و نحوه امانت‌داری از آن‌ها ۴- برنامه انحلال نکاح در صورت عدم توافق در ادامه زندگی ۵- محل زندگی ۶- فرزندآوری یا تعداد فرزند ۷- تقسیم مخارج زندگی ۸- شغل طرفین ۹- روابط خانوادگی ۱۰- مسافرت و تفریحات ۱۱- شرکت در مراسمات و اجتماعات ملی، سنتی و مذهبی ۱۲-

ماده ۲۵ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲، «افرادی که مرتکب جرمی می‌شوند و مجازات آن‌ها به شرح زیر باشد، دارای محکومیت مؤثر کیفری هستند و تا پایان این موارد نمی‌توانند گواهی عدم سوءپیشینه بگیرند و پس از گذشت این زمان‌ها با توجه به نوع جرم، پاک نخواهد شد، اما در استعلامات در سابقه ذکر نخواهد شد...». چه بسیار زوجینی به دلیل عدم اطلاع از سوءسابقه همسرشان تن به ازدواج داده‌اند و بعد از مدتی متوجه شده‌اند که همسرشان چندین مورد سابقه کیفری مانند سرقت، کلاهبرداری، جعل و... دارد. در واقع، ناخواسته با فردی مجرم و خطرناک ازدواج کرده است.

علاوه بر سوابق کیفری، سوابق دعاوی حقوقی طرفین نقش به‌سزایی در شناخت یکدیگر داشته و وضعیت تعاملات حقوقی و اجتماعی فرد در گذشته را مشخص می‌کند. چه بسا یک پرونده حقوقی مالی و یا بدهی، وضعیت اقتصادی خانواده را در آینده به خطر اندازد و زمینه اختلافات را فراهم کند.

۴-۲-۴- دارایی و مالکیت

آگاهی از وضعیت مالی، دارایی و مالکیت طرفین نقش مهمی در ثبات اقتصادی و تنظیم مسائل مالی در خانواده ایفا می‌نماید. وضعیت اسناد مالکیتی مانند املاک را می‌توان از اداره ثبت اسناد و املاک، مالکیت خودرو و گواهینامه را از اداره راهنمایی و رانندگی استعلام گرفت تا زمینه هرگونه اغفال، دروغ‌گویی و ادعاهای واهی برای داشتن اموال و دارایی‌ها را از بین برد. همچنین با استعلام از بانک مرکزی و اداره مالیات می‌توان از وضعیت خوش‌حسابی، فعالیت اسنادی تجاری مانند چک، برات سفته و میزان سپرده، تسهیلات بانکی، وضعیت پرداخت اقساط و بدهی بانکی و بدهی مالیاتی اطلاع حاصل نمود. چنین استعلامی نیز می‌تواند در ثبات اقتصادی خانواده و پیشگیری از اختلافات ایفای نقش کند.

۴-۲-۵- مدارک تأسیس شرکت‌ها و مؤسسات

در برخی پرونده‌های خانوادگی، طرف فریب‌خورده مدعی است که به اعتبار شرکت و مؤسسه ادعایی همسرش با وی ازدواج کرده که پس از ازدواج مشخص شده است که شرکت ادعایی صوری و اساسنامه شرکت و مجوزهای ارائه‌شده کاملاً صوری یا جعلی بوده است و صرفاً جهت فریب طرف ارائه شده است، درحالی‌که با استعلامی از سازمان ثبت شرکت‌ها و اداره مالیات می‌توان این موضوع را راستی‌آزمایی نمود و زمینه‌های فریب در ازدواج در این خصوص را از بین برد.

۱- ماده ۱۰ قانون مدنی: «قراردادهای خصوصی نسبت به کسانی که آن را منعقد کرده‌اند، در صورتی که مخالف صریح قانون نباشد، نافذ است». ماده ۹۷۵ قانون مدنی: «محکمه نمی‌تواند قوانین خارجی و یا قراردادهای خصوصی را که برخلاف اخلاق حسنه بوده و یا به واسطه جریحه‌دار کردن احساسات جامعه یا به‌علت دیگر مخالف با نظم عمومی محسوب می‌شود به‌موقع اجرا گذارد، اگرچه اجرای قوانین مزبور، اصولاً مجاز باشد».

روابط زناشویی و امور بهداشتی ۱۳- مراقبت‌های پزشکی و روان‌شناختی مستمر و منظم ۱۴- سبک پوشش و آرایش ۱۵- تقسیم وظایف در منزل و خارج از خانه ۱۶- مسئولیت در مراقبت و نگهداری از فرزندان و نظام تربیتی و آموزشی ۱۷- مسئولیت در مراقبت از والدین و افراد تحت تکفل ۱۸- مسئولیت در برابر حوادث، ناتوانی و بیماری‌های احتمالی طرفین ۱۹- رژیم غذایی ۲۰- نحوه خرید و اجاره مسکن ۲۱- نحوه پرداخت مهریه و اجرت‌المثل ۲۲- مسئولیت تأمین نیازهای شخصی طرفین ۲۳- جشن تولدها یا سالگرد روزهای خاص ۲۴- میزان و کیفیت وسایل و امکانات زندگی ۲۵- نحوه حل و فصل اختلافات ۲۶- انتخاب و تغییر شغل ۲۷- ادامه تحصیل و تأمین هزینه‌های آن ۲۸- برنامه‌های ورزشی ۲۹- کلاس‌های آموزشی ۳۰- شرکت در دوره‌های ارتقاء کیفیت زندگی ۳۱- تقسیم اموال بعد از فوت ۳۲- بیمه و امور درمانی ۳۳- نحوه مدیریت امور زندگی در خانه و بیرون از منزل ۳۴- توافق در خصوص چندمسری مرد ۳۵- ورشکستگی ۳۶- نحوه ادامه عقد نکاح در صورت مبتلا شدن به بیماری‌های خاص یا اختلالات روانی یا نقص عضو ۳۷- انجام جراحی‌های زیبایی ۳۸- عدم خیانت و پایبندی به اصل وفاداری، امانت‌داری، راست‌گویی، احترام، حُسن خلق، محبت، عشق‌ورزی، دوست داشتن، حُسن توجه، گذشت ۳۹- رعایت موازین اخلاقی، کرامت انسانی، حرمت و اعتبار فردی و خانوادگی یکدیگر ۴۰- تبیین قلمرو مشترک و خصوصی ۴۱- درک مسائل مشترک زندگی و عدم دخالت در امور خصوصی طرفین.

نتیجه‌گیری

خانواده رکن اساسی جامعه بشری و بستر شکوفایی و خوش‌بختی هر فردی است. هرگونه تلاش معقول برای ساماندهی و ثبات خانواده بسیار ارزشمند و ضروری بوده و صیانت و حمایت از آن باید در رأس کلیه امور زمام‌داری و مسئولیت اجتماعی تک‌تک افراد قرار گیرد. پژوهش با چنین رویکردی در پی دست‌یابی به راهبردهای برای تضمین تشکیل خانواده باثبات و با دوام، از طریق تعیبه سازوکارهای پیشینی جهت تضمین حق نکاح و تشکیل خانواده با آگاهی و شناخت طرفین بوده که با بررسی نظام حقوقی موجود در خصوص فسخ و انحلال نکاح به دلیل تدلیس، به واکاوی موضوع پرداخت. نمونه دعوی خانوادگی فسخ نکاح و طلاق و مصادیقی از پرونده‌های روان‌شناختی نشان داد که بخش زیادی از اختلافات خانوادگی و فروپاشی خانواده، ریشه در فریب و کتمان بسیاری

ملاحظات اخلاقی

ملاحظات اخلاقی مربوط به نگارش متن و نیز ارجاع به منابع رعایت گردید.

تقدیر و تشکر

از تمام کسانی که ما را در تهیه این مقاله یاری رسانده‌اند، کمال تشکر را دارد.

سهم نویسندگان

نگارش این مقاله بر اساس اصول نگارش مقالات حقوقی در تمامی مراحل تهیه پلان، جمع‌آوری منابع و نگارش منفرداً توسط نویسنده صورت گرفته است.

تضاد منافع

این پژوهش فاقد هرگونه تضاد منافع است.

منابع و مأخذ

الف- فارسی

- آقای، مهدیه (۱۳۹۴). *تدلیس در عقد نکاح*. تهران: نقش گستران سرمدی.
- ابراهیمی، شهرام (۱۳۸۸). «رویکردهای موسع و مضیق پیشگیری و آثار آن». *آموزه‌های حقوقی*. (۱۲): ۳۷-۵۲.
- ابن‌تراب، مریم (۱۳۹۶). «ناکارآمدی ماده ۱۱۲۸ قانون مدنی در مورد تدلیس با رویکردی به دیدگاه امام خمینی (ره)». *پژوهشنامه متین*. (۷۵): ۱۹-۲۲.
- اکبری، لیلا (۱۳۸۰). *بررسی شیوه‌های پیشگیری از بزهکاری کودکان و نوجوانان در قواعد و اسناد بین‌المللی*. به راهنمایی دکتر شهلا معظمی. تهران: دانشگاه تهران.
- امامی، سیدحسن (۱۳۹۱). *حقوق مدنی*. جلد اول. چاپ سی‌وسوم. تهران: کتاب‌فروشی اسلامیة.
- توجهی، عبدالعلی و حاتمی، صدیقه (۱۳۹۳). «تحلیل انتقادی استقلال تدلیس در پیدایش خیار فسخ نکاح». *فقه و حقوق خانواده*. (۶۱): ۹۷-۱۱۶.
- جابری‌عربلو، محسن (۱۳۶۲). *فرهنگ اصطلاحات فقه اسلامی (در باب معاملات)*. تهران: امیرکبیر.
- جعفری‌لنگرودی، محمدجعفر (۱۳۹۵). *ترمینولوژی حقوق*. چاپ سی‌ام. تهران: گنج دانش.
- حسینی، سیدمهدی (۱۳۹۹). *انحلال نکاح از منظر فقه و حقوق (عیوب و تدلیس)*. تربت حیدریه: چشم‌انداز قطب.
- حیدری، محمد (۱۳۹۹). *ترجمه و توضیح منابع فقهی فسخ نکاح در قانون مدنی*. تهران: پژوهشگاه قوه قضائیه.
- رحیمی، مرتضی و محب‌پور، راضیه (۱۳۹۸). «مصادیق تدلیس در جراحی‌ها و اعمال افزایش‌دهنده زیبایی». *مبانی فقهی حقوق اسلامی*. (۲۳): ۶۳-۹۰.
- رفیعی، محمدتقی و حبیبی‌نوده، فاطمه (۱۳۸۹). «نگاهی تحلیلی به مبانی فسخ ازدواج ناشی از بیماری‌ها». *فصلنامه حقوق پزشکی*. (۱۵): ۴-۵۷.
- سکوتی‌نسیمی، رضا (۱۳۹۴). «تأثیر تدلیس در نکاح و آثار آن. فقه و حقوق اسلامی (مطالعات حقوق تطبیقی معاصر)». (۱۱): ۲۱۳-۲۴۷.
- شه‌میرزادی، فیروزه و باقی‌زاده، محمدجواد (۱۳۹۷). *انفساخ نکاح در حقوق و رویه قضایی ایران*. تهران: فکرسازان.

- صفایی، حسین (۱۳۷۵). *حقوق خانواده*. جلد اول. چ پنجم. تهران: دانشگاه تهران، مؤسسه انتشارات و چاپ.
- غدیری، ماهرو و نیک‌کار چنیجانی، طیبه (۱۳۹۷). «گواهی سلامت پیش از ازدواج از منظر اسناد بین‌المللی حقوق بشر با تأکید بر حقوق کودک». *خانواده‌پژوهی*. (۱-۵۳): ۱۱۳-۱۳۳.
- فیض، علیرضا (۱۳۹۱). *مبانی فقه و اصول مشتمل بر بخشی از مسائل آن دو علم*. چاپ بیستم. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- کاتوزیان، ناصر (۱۳۸۵). *حقوق خانواده*. جلد اول. چاپ هفتم. تهران: شرکت سهامی انتشار.
- گروه پژوهشی چراغ دانش (۱۳۹۸). *دعوی بطلان و فسخ نکاح در رویه دادگاه‌ها*. تهران: انتشارات چراغ‌دانش.
- مرتاضی، احمد و نژادسالاریه، محبوبه (۱۳۹۵). «اثر حسن نیت در ثبت خیار تدلیس در نکاح»، *مطالعات جنسیت و خانواده*. (۲): ۴-۳۵.

ب- انگلیسی

- Merriam-Webster Online (2020). "Health". <https://www.merriam-webster.com/dictionary/health>.
- Ohrnberger, Julius and Others (2017). "The relationship between physical and mental health: A mediation analysis". *Social Science & Medicine*. (195). <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0277953617306639>.
- WHO (2020). "Mental Health". <https://www.who.int/mediacentre/factsheet/fs220/en/>.
- ج- سایت‌های اینترنتی
- پایگاه سلامت‌نیوز (۱۳۹۹). «طلاق‌هایی از جنس علل پزشکی؛ لزوم تجدید نظر در آزمایشات قبل از ازدواج». <http://www.salamatnews.com/news/71727>
- دهخدا، علی‌اکبر (۱۳۹۹). *لغت‌نامه دهخدا (آنلاین)*. «تدلیس»، «سلامتی»، «پیشگیری». <http://www.vajehyab.com/dehkhoda>
- فرهنگ آبادیس (۱۳۹۹). *فرهنگ آنلاین*. «تدلیس». <https://dictionary.abadis.ir/fatofa/>
- معین، محمد (۱۳۹۹). *فرهنگ معین (آنلاین)*. «تدلیس»، «سلامتی»، «پیشگیری». <http://www.vajehyab.com/moeen>
- عمید، حسن (۱۳۹۹). *فرهنگ عمید (آنلاین)*. «سلامتی»، «پیشگیری». <http://www.vajehyab.com/amid>



The Role of Legal and Judicial Inquiries in Preventing Fraud in Marriage

Hassan Khosravi^{1*}

1. Associate Professor, Public Law, Payame Noor University, Tehran, Iran.

ARTICLE INFORMATION

Type of Article:

Original Research

Pages: 1-11

Corresponding Author's Info

ORCID: 0000-0000-0000-0000

TELL: 000000000000

Email: hkh.be82@yahoo.com

Article history:

Received: 28 March 2022

Revised: 02 May 2022

Accepted: 07 Jun 2022

Published online: 22 Jun 2022

Keywords:

Fraud, Marriage, Marriage Termination, Health Certificate, Legal and Judicial Inquiries.

ABSTRACT

Since the family is the fundamental subject of society and one of the basic components of happiness of any individual, it is very necessary to make the effective measures and mechanisms to protect its stability and sustainability. Today, family dissolution is happening more than ever. One of the most important reasons for this is the fraud in marriage, which remains hidden some basic issues before the marriage, and if it were obvious, a marriage would not have taken place. Understanding this issue, the research seeks to institutionalize legal strategies to prevent premarital fraud, so by using a descriptive-analytical approach, while examining the legal system of marriage termination due to fraud, analyze court cases, family psychological cases and effective legal and judicial strategies to demonstrate the importance of research achievements. The results of the research show that it is necessary to provide legal physical and mental health certificates, legal and judicial inquiries such as: local trust, authentication, document authenticity, records of legal and criminal lawsuits, ownership, assets, occupations, guilds, education, etc., eliminates many common frauds before marriage.



This is an open access article under the CC BY license.

© 2022 The Authors.

How to Cite This Article: Khosravi.H (2022). "The Role of Legal and Judicial Inquiries in Preventing Fraud in Marriage". *Journal of Contemporary Legal Thought*, 3(2): 1-11.